
**ЮЗУ „НЕОФИТ РИЛСКИ“-БЛАГОЕВГРАД
СТОПАНСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА „ФИНАНСИ И ОТЧЕТНОСТ“**

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Елена Велкова СТАВРОВА, ЮЗУ “Неофит Рилски“

за дисертационния труд на

на Ардиан Хусни ДУРМИШИ

на тема **„Публичните финанси на Република Албания – от Западни
Балкани до интеграция в Европейския съюз“**,

представен за придобиване на образователната и научна степен „доктор“

по научна специалност

Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка”

1. Актуалност и значимост на разработвания научен проблем

Процесите на интеграция в Европейското обединено пространство носят своите непосредствени позитиви за страните-участнички в икономическия и валутен съюз. Неминуемо концентрирането на този огромен икономически, социален и интелектуален потенциал оказва пряко и косвено влияние на страните, непосредствено граничещи както чрез засилените икономически контакти, така и инкорпорирането с процесите в това обединено пространство. Обективната оценка на предимствата от участието на една страна в съюз с изградена институционална инфраструктура, правила на функциониране и възможности за съхраняване на национална идентичност в общността от нации е достатъчно основание за „следване“ на успешния път.

Институционалните и социални предпоставки за въвеждането на принципите на пазарната организация на общественото стопанство, участието в международното разделение на труда, възприемането на принципите на равнопоставеност и естествената конкуренция – това са цели, които си поставя като реално изпълними Албания – страна с ограничен ресурсен и икономически потенциал, но с ясно заявен стремеж за реални реформи, възприемане на европейските ценности и присъединяване на общото семейство на европейските нации.

Избраната от докторанта тема е актуална и интересна, защото:

- Албания е страна, на която предстоят реформи за модернизирание организацията на публичното стопанство и неизменна част от процеса на търсенето на верния път към достигане на целта може да бъде в резултат на системни изследвания и анализи ;
- Формулировки на ефективни решения не могат да бъдат предложени от изследователи, които са извън системата, не познават тесните ѝ места, следователно същите могат да предложат решения с оптимална посока на въздействие;

- сериозните научни и практико-приложни разработки в проблемната област в тази област са недостатъчни.

Съдържанието на представената за рецензиране разработка напълно съответства на темата на дисертационния труд. Научното изследване предлага оригинални идеи в няколко основни направления:

- изследване състоянието и тенденциите в динамиката на приходните и разходните финансови потоци в държавния бюджет;
- детерминантите, определящи състоянието на държавните разходи и бюджетния дефицит и темповете на необходимия държавен дълг за неговото финансиране;
- оценка на състоянието и необходимите промени в данъчната система за усъвършенстване системата на публичните финанси на Република Албания .

2. Обща характеристика и структура на дисертационния труд

Дисертационният труд е в обем от 138 страници и включва: въведение, три глави, изводи оценки към всяка от главите, заключение и справка за ползваната литература (109 заглавия, в т.ч. 37 на кирилица, 63 на латиница и 9 интернет-източника). Материалът включва 9 таблици и 21 графики.

Научната разработка съответства на изискванията за дисертационен труд. Използваните методи гарантират решаването на изследователските задачи и постигането на основната цел.

Във въведението е представена общата концепция на разработката и актуалността на темата. Дефинирани са обектът, предметът, целта и оперативните задачи на научното изследване, изследователската теза и приложените изследователските методи в дисертационния труд.

Глава Първа е посветена на теоретичните аспекти на публичното финансово стопанство, функциите на финансите за реализиране на специфичните и уникални само на държавата функции като:

- преглед на приноса на основните школи във финансовата наука за ролята на държавата при организацията на публичното стопанство и социално-икономическия живот на обществото;
- разгледана е типологизацията на данъчната система и видовото разнообразие на данъците, включени в нея на база групата от данъчни субекти за които са предназначени и ефектите, които се реализират с преобладаващото въздействие на някоя от тях;
- изследван е процесът на структуриране и еволюцията на данъчната система на Република Албания през етапите от нейното институционализиране и функционално адаптиране към целите и задачите, които ѝ се поставят на различните етапи от развитието на обществените отношения;
- анализирани са необходимите промени и процесите на политическото и икономическо интегриране през което трябва да преминат страните от Западните Балкани в процеса на адаптиране за функциониране в обединено европейско икономическо пространство с акцент върху хармонизиране на правната рамка в областта на управлението публичните финанси;

В глава Втора се прави задълбочена оценка на състоянието на системата на публичните финанси на Република Албания. Тук изложението включва:

- оценка на динамиката и структурата на приходната бюджетна програма и приносът на данъчните приходи за нейното изпълнение, отнесено към динамиката на БВП;
- оценката на динамиката и структурата на бюджетните разходи като предпоставка за ефективно функциониране на системата на публичните финанси, в т.ч. преразпределителната функция на държавата;
- тест на хипотезата за двойния дефицит на база данните на Република Албания като страна с изграждаща се пазарна икономика със силно отворена икономика.

Трета глава има подчертано практико-приложна насоченост – очертаване на пътя за европейското интегриране на Албания и останалите страни на

Западните Балкани чрез реализиране на върховенството на закона. Научно-практическото сравнително изследване на база структурата на данъчната система на Република Албания и прилагане на действащото данъчно законодателство целят да покажат ефективността на нейното функциониране на база актуалното ѝ състояние и се набележат зони за активна интервенция с цел синхронизиране на източниците на данъчното право с това на страни-действителни членки на ЕС.

Основните резултати от направения сравнителен анализ могат да бъдат систематизирани именно така:

- установена е съпоставимост между данъчната система в областта на преките данъци на Република Албания и режимът на облагане в Хърватска, с отбелязване на значителната промяна в прилаганата форма на облагане (от пропорционална към прогресивна) върху доходите на физическите лица в края на 2013 година и въвеждане на прогресивен елемент при облагане на корпоративната печалба;

- облагането с косвени данъци в Република Албания показва съответствие и съпоставимост по отношение прилагането на такова облагане в страните от региона, вкл. страни-членки на ЕС като са установени предпоставки за промени с цел възприемане практики, приложими и в други страни-членки;

- Установена е силата на преразпределителната роля на данъчното облагане чрез приноса му като дял от БВП чрез съпоставяне на съответните равнища на преразпределителната сила групите на стари и нови членки страни на ЕС. Очертани са тенденциите на приносите в общата маса на данъчните приходи на основните приходни форми и са направени конкретни констатации и препоръки за догонване. Установено е процикличното влияние на косвените данъци по време на кризата за повечето от страните.

- На база анализ на приносния дял на всяка от групите данъци в общата маса на данъчните приходи е определен типът данъчна система за

Република Албания като потребителска на база относителния дял на приноса на групата от косвени данъци в общата маса на данъчните приходи;

- Подчертана е адекватността на модел за формиране на приоритетни области за интервенция в облагането на потреблението чрез косвени данъци поради установена по-висока еластичност на данъчните форми и синхронизиране на типът данъчна система с хибридният характер на системите на страните-членки на ЕС.

Характеристика на научните и научно-приложните приноси в дисертационния труд. Достоверност на материала

Докторантът основателно претендира за научни и научно-приложни приноси в следните по-важни направления:

- На база анализ на тенденциите до 2020 година за превишението на разходите над приходите е обоснована необходимостта от реформи, с цел увеличаване на бюджетните приходи, опровергавайки политиките на ограничени бюджетните разходи и строгото придържане към балансирания бюджет.

- Установен и аргументиран е подходът на активното управление на масата на публичния дълг като приложим в по-голяма степен за албанските условия и по-съвместим с целта за реализиране на догонващо развитие отколкото въвеждането на фискални правила за управлението на дълга.

- Обоснована е политиката на увеличаването на съвкупните бюджетни приходи чрез промени в структурата на данъчните приходи и увеличаването на общата им маса за сметка на увеличаване на приходите от преки данъци, а именно чрез увеличаване на приложимите данъчни ставки.

3. Оценка на научните резултати и приносите на дисертационния труд

Научните резултати и приноси на дисертационния труд могат да бъдат характеризирани по следния начин:

- обогатяване на съществуващите знания (изследване особеностите и етапите в развитието на данъчната система на Република Албания);
- разработване на нов метод (индикатор за оценка на ефективността на фискалната политика на Р. Албания);
- потенциален практико-приложен ефект (предложени са конкретно дефинирани политики в областта на управлението на държавния дълг и системата на данъчно облагане с цел хармонизирането им с преобладаващия модел сред страните от ЕС).

4. Оценка на публикациите по дисертацията и авторството

Докторант Ардян Хусни УРМИШИ представя 1 самостоятелни и 5 в съавторство публикации по дисертационния труд, както следва:

- 1 статия в списание „ANGLISTICUM International Journal of Literature, Linguistics & Interdisciplinary Studies“, Vol. 3/2014;
- 1 статия в „Икономика и управление“, Благоевград брой 2, 2013,;
- 1 доклад на международна научна конференция (2012 г.);
- 3 доклада на национални научни сесии (2012, 2015 г. и 2015 г.).

Всички публикации имат ясно изразен авторски характер и са тясно свързани с темата на дисертационния труд –

Литературна осведоменост и компетентност на докторанта

Авторът притежава високо равнище на осведоменост в изследваната проблемна област, което несъмнено е добра предпоставка за осъществяване на изследване със сравнителен характер, на каквото сме свидетели тук.

Използвана е богата библиография (научни монографии, студии, статии, учебници, практически ръководства) и актуална статистика. Направените изводи, оценки, препоръки и обобщения са коректни и достоверни.

5. Оценка за автореферата

Авторефератът съответства на необходимите изисквания и правилно отразява съдържанието на дисертационния труд, неговите основни резултати и приноси.

6. Критични бележки

Препоръчвам на докторанта (в бъдеще) да обърне специално внимание на съвременните методи за иконометрична оценка на връзките между основните макроикономически детерминанти (брутен вътрешен продукт, приходи от косвени данъци, приходи от преки данъци, салдо по текущата сметка, държавен дълг на правителството, дългове на местната власт, търсенето и предлагането на кредитен ресурс и др.), и съотнасянето на тези връзки със страните, предприели конкретни стъпки за присъединяване към ЕС, както и за страни , част от Европейския съюз.

7. Лични впечатления и други въпроси, по които рецензентът счита, че следва да вземе отношение

Познавам докторант Ардян Хусни Дурмиши от научни форуми, лични срещи и разговори на професионални теми. Според мен той е един млад, способен и обещаващ учен, на когото предстоят нови успехи на преподавателското и научното поприще, с възможности за успешна реализация в системата на научните изследвания и висшето образование на Република Албания.

8. Заключение

Считам, че дисертационният труд на тема **„Публичните финанси на Република Албания – от Западни Балкани до интеграция в Европейския**

съюз”, представен от Ардян Хусни Дурмиши, отговаря на изискванията за придобиване на образователната и научна степен „доктор”.

9. Оценка на дисертационния труд

Давам оценка „положителна“ на дисертационния труд на тема **„Публичните финанси на Република Албания – от Западни Балкани до интеграция в Европейския съюз“**, разработен от Ардиан Хусни ДУРМИШИ за придобиване на образователната и научната степен „доктор” по научната специалност Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка, професионално направление 3.8. Икономика.

Благоевград, 14.06.2016 г.

РЕЦЕНЗЕНТ:

(доц. д-р Елена СТАВРОВА)